

Ak si budeme svoje povinnosti plniť horlivo a svedomito, Boh nám pomôže, aj keď sa dostaví nechúť, únava alebo nešťastie. Všetko konajme s myšlienkou, že Boh nás vidí. A to najdôležitejšie v svätosti je: správať sa ku každému, kto sa k nám približuje, s Ježišovou láskavosťou a tichosťou.³⁵⁹

Záver

Každá čnosť vychádza z lásky a najbližšie k nej je práve láskavosť. Túto čnosť môžeme vidieť u viacerých svätcov, ktorí sú nám vzormi. Vzorom všetkých vzorov je sám Ježiš, ktorý bol láskavý nielen k apoštolom, ale aj k všetkým ľuďom. V práci sme načrtli niekoľko prípadov, v ktorých sa prejavil Kristus ako Kráľ a Studnica láskavosti. Táto čnosť nespočíva len v milých slovách, ale aj v samotných skutkoch, ale aj v pokarhaní, kedy nám ide o dobro toho druhého. Snažme sa pochopiť, že byť láskavým znamená milovať druhých, úplne sa im rozdávať a slúžiť svojim bratom a sestram.

„Máme moc byť v raji s Bohom už teraz, byť šťastní s ním aj v tejto chvíli, ak milujeme, ako on miluje, ak pomáhame, ako on pomáha, ak dávame, ako on dáva, ak slúžime, ako on slúži“ (Matka Tereza).

22 ČNOSŤ TICHOSTI

Úvod³⁶⁰

Tichosť ako čnosť je v literatúre málo uvádzaná. To môže zvädzať a zaraďovať ju medzi okrajové, nepodstatné čnosti. A práve na túto dôležitosť čnosti poukážeme.

22.1 Filozofia čnosti tichosti

O čnostiach možno hovoriť z rôznych hľadísk. Ináč sa na problém čnosti pozerá náboženstvo, iný prístup k problematike čnosti má filozofia. A zasa

³⁵⁹ Porov.: ROBERTI, P. J.: *Nenápadné čnosti*. Bratislava : SERAFÍN, 1992, s. 61- 63.

³⁶⁰ Porov.: VOLF, F.: *Seminárna práca*. Spišská Kapitula : 2004.

inými očami vnímajú čnosti ľudia kultúrni a ináč ľudia nevzdelaní a zotročení rôznymi predsudkami. Súčasná psychológia redukuje čnosti iba na návyky a psychologické dispozície, podľa ktorých človek často koná mechanicky a bez uvedomenia si toho, čo robí.³⁶¹

Ako sa na problematiku pozerá súčasná filozofická etika a Katechizmus Katolíckej cirkvi?

Čnosť, učí filozofická etika, je operatívna uspôsobenosť ku konaniu dobra. Vzniká opakovanou činnosťou určitých druhov skutkov. Tak sa postupne nadobúda ľahkosť a akoby náklonnosť konať dobro.³⁶² Takto čnosť môže rásť do intenzity, to je zvyšovanie kvality uspôsobenosti a pohotovosti na konanie dobra. Čnosť môže rásť aj čo do extenzity, t. j. do šírky záberu ľudskej činnosti. Najzákladnejšou charakteristikou čnosti je, že sa stále pridŕžajú stred medzi možnými "výstrelkami". Opravdivá čnosť je uprostred krajnosti minimalizmu a maximalizmu. Nadbytok nejakého postoja či citu v prejavovaní čnosti je škodlivý. Tak isto aj nedostatok je na ujmu samej čnosti. Už aj Aristoteles sa o čnosti vyjadril: „Čnosť sa týka citov a činnosti, z ktorých nadbytok je chyba, a nedostatok býva karhaný, stred však býva chválený a je správny; a toto oboje prislúcha čnosti. Čnosť je teda akýmsi stredom, pretože smeruje ku stredom.“³⁶³

Čnosti privádzajú človeka k takému spôsobu života, že jeho život sa stáva dôstojným a kvalitným. Človek sa stáva úctyhodným pred sebou i inými. Odtiaľ pochádza aj názov teórie etiky o čnostiach – aretológia (z gréckeho slova aréte-úcta).³⁶⁴

22. 2 Chápanie čnosti z pohľadu Cirkvi v KKC

Čnosť je trvalá a stála dispozícia konať dobro. Človekovi umožňuje nielen konať dobré skutky, ale aj dávať zo seba to najlepšie. Čnostný človek so všetkými svojimi zmyslovými a duchovnými silami smeruje k dobru, ide za ním a uskutočňuje ho vo svojom konkrétnom konaní (*porov. KKC 1803*).

V Liste Filipanom sv. Pavol o čnosti píše: „Bratia, myslite na všetko, čo je pravdivé, čo je cudné, čo je spravodlivé, čo je čisté, čo je milé a čo má dobrú povest', čo je čnostné a chváľitebné“ (*Flp 4,8*).

Z vyššie uvedeného môžeme zhrnúť, že ľudské čnosti sú pevné postoje, trvalé dokonalosti rozumu a vôle, ktoré usmerňujú naše činy, usporadúvajú naše vášne a riadia naše správanie podľa rozumu a viery. Poskytujú človekovi ľahkosť, sebaovládanie a radosť, aby mohol viesť morálne dobrý život. Potom môžeme povedať, že čnostný človek je ten, ktorý koná dobro.

Nech sa už na čnosti, ako ustálené spôsoby ľudského správania sa,

³⁶¹ Porov.: JANÁČ, P.: *Cesta k dobru. Etika*. Spišská Kapitula : RKCMBF, 1996. s. 74.

³⁶² Porov.: JANÁČ, P.: *Cesta k dobru*. 1996, s. 79.

³⁶³ Porov.: ARISTOTELES: *Etika Nikomachova*, c. vyd. kn. 2,5.

³⁶⁴ Porov.: ARISTOTELES: *Etika Nikomachova*, c. vyd. kn. 2,5.

pozeráme z ktoréhokolvek pohľadu, ak máme striezlivý a nezahalený pohľad, spoznáme a objavíme, že čnosti sú veľkou hodnotou a potrebou pre jednotlivca i pre spoločnosť. Na tomto závere sa zhoduje tak ako Cirkev, tak aj etika.

Treba si však uvedomiť, že čnosti nie sú pre nás nedostupným ideálom, ale reálnou možnosťou a zároveň aj potrebou pre náš každodenný život. Nestoja niekde v absolútnom svete mimo života ľudí, ale sú priamo v srdci života. Čnosti sa tak stavajú vo víre všedného života, v jeho starostiach, náporoch akoby policou, ktorou sa pútnik na svojej ceste podopiera i bráni.³⁶⁵

V tejto práci sa budem konkrétne venovať čnosti tichosti.

22.3 Nie je tichosť ako tichosť

Ľudia tohto tisícročia stratili schopnosť rozpoznávať Boží hlas, keď k nám v tichu a v láske hovorí svoje slovo. Namiesto toho počujeme úskočný šepot seba v nás.³⁶⁶ Väčšina dnešných ľudí pozná jediné ticho. Ticho vytvárané nedostatočnou komunikáciou medzi človekom a Bohom, medzi človekom a jeho blížnym. Dôvodom prečo nie sme schopní sa spolu rozprávať, je to, že nevnímame Božiu lásku, ktorá je vždy preniknutá tichom. Toto ticho a láska z neho vytekajúca sa nedá kúpiť, ani predať za peniaze, preto nie je prekvapujúce, že naša konzumne orientovaná spoločnosť ignoruje toto ticho ako nemožné alebo prinajmenšom nehodné pozornosti. A predsa taký pokoj, v ktorom sa nás dotýka Boh a posilňuje nás, je jediná vec, ktorá koniec koncov prináša úžitok a stojí za to.

O tichu ako o čnosti možno hovoriť len vtedy, ak je toto ticho prostriedkom sebapoznania, užšieho spojenia s Bohom a dokonalejšej komunikácie s blížnym. Je paradoxom, že dobrej a užitočnej komunikácii, či už so sebou samým, s Bohom, alebo s blížnym, predchádza ticho. Prečo? To sa pokúsim vysvetliť v nasledujúcich kapitolách.

22.4 Ticho ako prostriedok sebapoznania

Jednou z najnaliehavejších potrieb, ktoré máme v dnešnom modernom svete, je potreba stíšiť sa. Naše životy plynú krkolomnou rýchlosťou. Koľkokrát cez deň povieme: „Nemám čas, neskôr,“ a podobne. Kedy si ten čas nájdeme? Zaujíma nás toľko vecí. Ak sa nenecháme preniknúť tichosťou Božieho slova, riskujeme, že budeme plní strachu, obáv z nezmyselnosti celého nášho života. Lebo ak nám začne chýbať odstup od vecí, ktoré nás deň čo deň “bombardujú“, premôžu nás. Ticho je pre človeka veľmi potrebné. V tichu človek sám seba poznáva. A preto môžeme povedať, že v tichu a modlitbe rodia sa veľké veci.

³⁶⁵ Porov.: JANÁČ, P.: *Cesta k dobru*. 1996, s. 77.

³⁶⁶ Porov.: MALONEY, G.: *Láska sa dáva v tichu*. s. 7.

Boh si želá, aby sme objavili samých seba práve v tichu. A to je často dôvod, prečo človek nechce zostať sám. Mýlime si samotu s osamelosťou.

Osamelosti sa bojíme z dvoch dôvodov:

1. izolácia, ktorú osamote cítime, prináša veľa zážitkov, ktoré sú v našom vnútri,
2. osamelosť zvykneme považovať za prejav odmietnutia zo strany ľudí.³⁶⁷

Tento stav zväčšuje strach a zosilňuje presvedčenie, že nemáme nijakú cenu a nikto nás nemiluje. Preto sa osamelosti oprávnene vyhýbame, ale nemýľme si samotu s osamelosťou.

Ticho v samote je poznávanie seba. Poznávanie svojich chýb, ale poznanie aj kladných vlastností svojej osobnosti. Vtedy nastáva to správne, opravdivé sebaopoznanie, ktoré nie je ovplyvňované tým, čo sa o nás hovorí, myslí.

A ak seba nebudeme pravdivo poznať, náš vzťah s Bohom a blíznym bude len falošnou pretvárkou z našej strany.

22.5 Ticho ako prostriedok spojenia s Bohom

Mlčanie je potrebné pre správne sebaopoznanie, je dôležité i k počutiu Božieho hlasu vo svojich srdciach. Mnoho ľudí sa už dnes nestretá s Bohom, je im čímsi cudzím práve preto, lebo na toto stretnutie je potrebné ticho. Človek je naplnený "hrmotom" dnešnej doby a nepočuje jemné impulzy, ktorými ho Boh oslovuje. Niektorí sú hluchí, lebo nemajú zdravé uši, iní zas nepočujú pre veľký hluk, ktorý je okolo nich. A práve preto hluk dnešných rečí a vecí robí hluchými na vnuknutia Božie a bráni nám počuť, čo by sme mali počuť.³⁶⁸ Boh sa s nami v tichosti zhovára: „Preto ja ju vyvábim, zavediem ju na púšť a prehovorím k jej srdcu“ (Oz 2,16). Už prorok Ozeáš, ako sám píše, poznal radosti a milosti, ktoré Boh dá duši, ktorá sa utiahne v tichosti do samoty.

Ak sme spojení s Bohom cez jeho slovo, potrebujeme s ním tiež splynúť v hĺbke skrytej jaskyne svojho srdca a tam počúvať Boha hovoriaceho v tichu nežného vánku.

Veľakrát sa stáva, že nie vždy sme opravdivými poslucháčmi, ktorí dokážu utíšiť hluk vo svojom vnútri. Častejšie počúvame seba než Boha. Je to jednoduchšie. A keď si myslíme, že sme úplne pripravení a chceme počuť, čo nám Boh hovorí, v skutočnosti počúvame to, čo chceme, aby nám Boh povedal. Preto je potrebné okrem uzavretia sa v tichu aj úplné vyprázdnenie svojho vnútra pre načúvanie Božieho hlasu.

Počúvať Božie slovo v zahĺbení a v tichu je skúsenosť, ktorá nás vtiahne, premení a dáva nám spoznať pravdu o nás samých, aby sme sa viac prispôbili

³⁶⁷ Porov.: MALONEY, G.: *Láska sa dáva v tichu*, s. 27.

³⁶⁸ Porov.: ROTRIGUEZ, A.: *Kresťanská dokonalosť*, s. 138.

Božej vôli.³⁶⁹ Vonkajšie chyby, ako píše Alfonz Rodriguez, ako zanedbávané silencium a mrhanie času zbytočnými rečami, sú znakom malého pokroku a slabej čnosti, ktorá je v srdci človeka. To je znakom toho, že človek sa nevhľbil do seba, neokúsil ešte Boha, lebo sa ešte nedokáže stíšiť “vo svojej malej izbe“. Ak na skrini niet zámky, je to znak, že niet v nej nijakého pokladu.

22.6 Ticho ako prostriedok komunikácie s bližným

Je paradoxom ticha a samoty, že keď sme nútení byť odlúčení od tých, ktorých milujeme, fyzická odlúčenosť vytvorí v nás hlbšiu duchovnú jednotu a cítime ich milujúcu prítomnosť viac, než sme si kedy mohli predstaviť. Dotýkajúc sa Boha v tichu a samote dotýkame sa iných ľudí, najviac tých, ktorých máme najradšej, a to novým a hlbším spôsobom. Platí to však aj naopak, že keď vykročíme k druhým s láskou, vzrastá naša jednota s Bohom. Človek vtedy zažije zvláštnu blízkosť s Bohom v službe lásky k iným. Môžeme teda spolu so Spinozom povedať, že možná jednota s Bohom rastie úmerne tomu, koľko ľudí je s ním zjednotených.

Pravá láska k Bohu vyvoláva intenzívnu lásku k ľuďom. Ak si viac uvedomíme svoju najhlbšiu podstatu, začneme si byť vedomí aj tejto Božej milujúcej prítomnosti. Toho istého Boha, ktorý miluje mňa a pôsobí vo mne, môžem vidieť v každom stvorení, ktoré stretám na svojej životnej ceste. Všetky takéto dary od Boha nám ukazujú, že Boh je aj vo vnútri svojich darov. Keď sa s nimi stretáme, stretáme sa s Darcom.

22.7 Ježiš Kristus a ticho

Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom (*Mt 11,29*). Hovorí to Ježiš, ktorý je zvrchovaným zjavením Božej tichosti. On je prameňom našej tichosti, keď vyslovuje: „Blažení tichí...“ (*Mt 4,5*).

Ako Ježiš rástol, učil sa čoraz vnútornejšie hľadať Otca v centre svojho bytia. Tam v tichu a hĺbke svojho srdca, ten, ktorý bol najbližšie k srdcu svojho Otca, dýchal, usmieval sa, smial sa i plakal v jeho svätej prítomnosti.

V dennom rytme modlitby, ťažkej práce, poslušnosti matke Márii, Jozefovi a svojim rodákam sa Ježiš usiloval dosiahnuť vnútorný pokoj, na ktorý potom poukazuje ako na silu Ducha. Vo všetkej svojej činnosti bol vnútorne tichý a obrátený k Otcovi.

Pred svojím verejným účinkovaním sa utiahol na púšť, kde sa v tichu stotožnil s Otcovou vôľou. Tiché uzobranie v modlitbe vidíme aj

³⁶⁹ Porov.: AVVENIRE : *Nasledujúc svetlo života*. In: Katolícke noviny : Týždenník pre náboženské a spoločenské otázky. 14. 03. 2004, č. 11, s. 7.

v Getsemanskej záhrade, kde Ježiš prežíva svoju agóniu. Modlí sa k Otcovi, aby ho nechal žiť, ak existuje spôsob, ako sa tomu vyhnúť; no hneď za tým dodáva: „No nie moja, ale tvoja vôľa nech sa stane“ (Lk 22,42). Celá jeho krížová cesta bola cestou ticha, až na okamihy, keď svojím slovom podával svedectvo Pravde. Lebo tam, kde vrava ľudu je príliš veľká, jedinou možnosťou ako niečo povedať, je mlčať.

Ježiš účinkuje ticho a jemne aj v našich srdciach, ak sme sa však naučili byť tichými poslucháčmi jeho slova. Je ticho prítomný a pôsobí v nás skrze sviatosť. Pokojne hovorí v kázňach. Je tichý ako kvas vložený do cesta, snažiaci sa zmieriť svet so svojím Otcom.

Preto nemajme uši, aby sme nepočuli, ale v tichu sa započúvame do jeho slova.

22.8 Panna Mária a ticho

Existuje veľa druhov ticha. Ticho lesa, kde sa ani lístok nepohne. Ticho na bojovom poli, kde nepriatelia zapalujú oheň pred bojom. Dvaja zaľúbenci dosahujú jednotu lásky, ktorá umlčí každé slovo. A napokon je to ticho smrti.

My ľudia nedokážeme správne pochopiť Božie ticho. Máme uši, ale keď máme počuť intenzívne ticho Trojice, zlyhávame. Boh vo svojej prozreteľnosti nám dáva vzor - Máriu.

Jej ticho môžeme počuť ľahšie ako Božie ticho. Môžeme bez problémov hľadiť na mesiac, ale keď skúsime to isté so slnkom, zistíme, že je to ťažké. Môžeme preto povedať, že Mária odráža tichosť Boha do ľudskej prirodzenosti. Ona sa úplne odovzdala vo viere milujúcej poslušnosti a v tichu slúžila Bohu. Vo svojej chudobe, poníženosti a tichosti Mária postupne rástla v modlitbe, čo sa prejavilo vo vernom vykonávaní Božej vôle s najväčšou úctou. Jej svätosť sa rozvíjala v každodennom živote, keď ticho počúvala Božie slovo a premýšľala o ňom vo svojom srdci. „Ale Mária zachovávala všetky tieto slová vo svojom srdci a premýšľala o nich“ (Lk 2,19). Stupňovala sa milosť tým, že sama ustupovala a dávala priestor podnetom Božieho ducha. Na Máriinom živote vidíme, že na tichu nie je nič slabošské. Sústreďuje nás a dáva nám veľkú vnútornú silu. Aj ona sa potrebovala veľakrát vo viere, nádeji a láske uchýliť do ticha, k vnútornému zdroju sily, a to najmä v ťažkých chvíľach. „Keď ho zazreli, střípli od údivu a matka mu povedala: „Syn môj, čo si nám to urobil? Pozri, tvoj otec i ja sme ťa s bolesťou hľadali“ (Lk 2,48). A reakcia Márie na Ježišovu odpoveď? „Ona v tichosti zachovávala všetky tieto slová vo svojom srdci“ (Lk 2,51).

Podstatné však ostáva, že ticho neostalo len hluchým tichom. Nad každým jedným uvažovala. Počnúc slovom fiat, ktoré dala anjelovi pri zvestovaní, až po tiché objatie tela svojo ukrižovaného Syna. Ticho ju pripravilo na zjavenie Božej lásky v symbole prebodnutého srdca, z ktorého do poslednej kvapky vyšla krv a voda. Učme sa preto od Márie čnosti tichosti.

Záver

Čnosti vo všeobecnosti sú pre človeka veľmi dôležité. Čnostný človek má cestu do neba ľahšiu. Každá nadobudnutá, respektíve prehĺbená čnosť je akoby palicou, ktorou sa na tejto ceste podopiera.

Podobne je to aj s čnosťou tichosti. Dá sa povedať, že tam, kde je pravé a zdravé mlčanie, rodí sa niečo veľké. To je vidno aj v životoch Ježiša Krista a Panny Márie, ale aj iných svätcov. Nie je správne, keď sa tichosť ako čnosť podceňuje, ba dokonca je niekedy považovaná za známku slabosti.

A na záver len jedna myšlienka: Kto nedokáže pravdivo mlčať, nedokáže ani pravdivo hovoriť.

23 ČNOSŤ POKORY

Úvod³⁷⁰

S pojmom pokory sa stretávame v Starom i Novom zákone. V Novom zákone Ježiš Kristus pripomína, aby sme pestovali čnosť pokory. Čnosť pokory nie je obyčajná morálna čnosť skromnosti; je základným postojom slobodného stvorenia, ktoré sa prijíma z Božích rúk. Pokora je zložkou lásky. Láska je pokorná a pokora je milujúca.³⁷¹ Pokora pomáha rásť v našom človečenstve tým, že nás uschopňuje čoraz väčšmi sa stotožňovať s našou prirodzenosťou.

Opakom pokory je pýcha. Arabská karmelitánka Miriam napísala vo svojich Spomienkach na mystické zážitky, že v pekle možno nájsť všetky čnosti, iba jednu nie: poníženosť. V nebi zasa možno nájsť všetky neresti, len jednu nie: pýchu. Ježiš nás preto vyzýva, aby sme sa učili od neho, lebo on je tichý a pokorný srdcom a nájdeme odpočinok pre svoju dušu (*porov. Mt 11,29*).

23.1 Pokora

Čo je to pokora? Aký je vzťah medzi pýchou a pokorou? Pokora je čnosť, ktorá dušu chráni, aby nebola ctižiadostivou. Pokorný človek usiluje sa len o toľko cti, koľko mu pre jeho ľudskú dôstojnosť patrí a kde sa mu i toho dostáva, nepripisuje tomu prehnane význam a cenu. Pokora je protivou pýchy, ktorá sa

³⁷⁰ Porov.: HLAVATÝ, M.: Seminárna práca. Spišská Kapitula : 2004.

³⁷¹ Porov.: DUKRUET, B.: *Pokora. Bratislava* : Serafín, 1999, s. 5.